

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

22. detsember 2022*

Eelotsusetaotlus – Riigihanked – Direktiiv 2014/24/EL – Lepingu sõlmimine riigihankemenetlust korraldamata – Avaliku sektori üksuste vahelised lepingud – Artikli 12 lõige 3 – Lepingud, mis sõlmitakse *in house*-tehinguna – Mõiste „analoogne kontroll“ – Tingimused – Kõigi osalevate hankijate esindatus – Artikli 12 lõige 4 – Leping avaliku sektori hankijate vahel, kellel on ühised avaliku huvi eesmärgid – Mõiste „koostöö“ – Tingimused – Tähtaja jooksul üle võtmata jätmise – Vahetu õigusmõju

Liidetud kohtuasjad C-383/21 ja C-384/21

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Conseil d'État' (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) 15. juuni 2021. aasta otsustega esitatud kaks eelotsusetaotlust, mis saabusid Euroopa Kohtusse 24. juunil 2021, menetlustes

Sambre & Biesme SCRL (C-383/21),

Commune de Farciennes (C-384/21)

versus

Société wallonne du logement (SWL),

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president E. Regan (ettekandja) ning kohtunikud D. Gratsias, M. Ilešič, I. Jarukaitis ja Z. Csehi,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: ametnik M. Siekierzyńska,

arvestades kirjalikku menetlust ja 30. märtsi 2022. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Sambre & Biesme SCRL, esindajad: advokaadid J. Laurent ja C. Servais,
- Commune de Farciennes, esindajad: advokaadid J. Bourtembourg ja N. Fortemps,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

- Belgia valitsus, esindajad: J.-C. Halleux, C. Pochet ja L. Van den Broeck, keda abistas advokaat M. Vastmans,
- Euroopa Komisjon, esindajad: P. Ondrůšek ja G. Wils,

olles 9. juuni 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlused käsitlevad küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2014, L 94, lk 65) artikli 12 lõikeid 3 ja 4.
- 2 Need taotlused esitati ühelt poolt munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingu Sambre & Biesme SCRL (SLSP) (edaspidi „SLSP Sambre & Biesme“) (kohtuasi C-383/21) ja Farciennes'i valla (Belgia) (kohtuasi C-384/21) ning teiselt poolt eluasemete haldamise äriühingu Société wallone du logement (SWL) (edaspidi „SWL“) vahelises vaidluses selle üle, et SWL tühistas SLSP Sambre & Biesme nõukogu otsused, millega oli esiteks heaks kiidetud raamkokkulepe Farciennes'i vallaga ühishangete teostamiseks ja teiseks otsustatud jätta riigihange asbesti inventuuri teenuste tellimiseks korraldamata põhjendusel, et SLSP Sambre & Biesme ning kinnisvarahalduse ja tehnika- ja majandusalaste uuringutega tegeleva valdadevahelise avalik-õiguslik tulundusühistu (Igretec) vahel on *in house* suhe.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2014/24 põhjendustes 5, 31 ja 33 on märgitud:

„(5) Tuleks meelde tuletada, et käesolevas direktiivis ei kohustata liikmesriike mitte millegagi andma selliste teenuste osutamise ülesannet kolmandatele isikutele või sisse ostma selliste teenuste osutamist, mida nad soovivad ise osutada või korraldada muul viisil kui riigihankelepingutena käesoleva direktiivi tähenduses. Teenuste osutamine seadusest tulenevalt või töölepingute alusel ei peaks olema hõlmatud. Mõnes liikmesriigis võib see nii olla teatavate haldus- ja valitsusasutuste pakutavate teenuste puhul, nagu näiteks täitevülesannete ja seadusloomega seotud teenused, või teatavate kogukonnale osutatavate teenuste puhul, näiteks välissuhete valdkonna või õigusvaldkonna teenused või kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused.

[...]

- (31) Esineb märkimisväärset õiguskindlusetust selles suhtes, mil määral peaks riigihanke-eeskirjad hõlmama avaliku sektori üksuste vahel sõlmitud lepinguid. Euroopa Liidu Kohtu asjaomast kohtupraktikat tõlgendavad liikmesriigid ja isegi avaliku sektori hankijad erinevalt. Seepärast tuleb selgitada, millistel juhtudel ei kohaldata riigihanke-eeskirju avaliku sektori üksuste vahel sõlmitud lepingute suhtes.

Seejuures tuleks lähtuda Euroopa Liidu Kohtu asjakohases kohtupraktikas kehtestatud põhimõtetest. Ainuüksi asjaolu, et mõlemad lepingupooled on ise ametiasutused, ei välista hanke-eeskirjade kohaldamist. Riigihanke-eeskirjade kohaldamine ei tohiks siiski mõjutada ametiasutuste vabadust täita neile antud avalike teenustega seotud ülesandeid, kasutades oma enda ressursse, mis hõlmab võimalust teha koostööd teiste ametiasutustega.

Tuleks tagada, et kohaldamisalast välja jääv ametiasutustevaheline koostöö ei moonutaks konkurentsi seoses eraettevõtjatega, kus eraõiguslik teenusosutaja seatakse tema konkurentide suhtes eelisolukorda.

[...]

- (33) Avaliku sektori hankijatel peaks olema võimalik osutada oma avalikke teenuseid ühiselt koostöö korras, ilma et nad oleksid kohustatud kasutama mingit konkreetset juriidilist vormi. Selline koostöö võib hõlmata igasugust tegevust, mis on seotud osalevatele asutustele antud või nende poolt võetud teenuste osutamise ülesannete ja kohustuste täitmisega, nagu kohalike või piirkondlike omavalitsuste kohustuslikud või vabatahtlikud ülesanded või teenused, mille osutamine on tehtud ülesandeks konkreetsetele avalik-õiguslikele isikutele. Erinevate osalevate asutuste poolt osutatud teenused ei pea tingimata olema identsed; need võivad olla ka üksteist täiendavad.

Avalike teenuste ühiseks osutamiseks sõlmitud lepingute suhtes ei tuleks kohaldada käesolevas direktiivis sätestatud eeskirju, tingimusel et need lepingud on sõlmitud ainult avaliku sektori hankijate vahel, et sellise koostöö tegemisel juhendatakse üksnes avalike huvidega seotud kaalutlustest ning et mitte ühtegi eraettevõtjast teenuseosutajat ei seata tema konkurentide suhtes eelisolukorda.

Nende tingimuste täitmiseks peaks kõnealune koostöö tuginema koostöökontseptsioonile. Koostöö ei eelda, et kõik osalevad hankijad võtavad endale kohustuse täita peamisi lepingulisi kohustusi, juhul kui lisaks on olemas kohustused, mille täitmine aitab kaasa kõnealuste avalike teenuste osutamisele koostöö korras. Lisaks peaks sellise koostöö tegemisel, sealhulgas mis tahes rahaliste ülekannete tegemisel, osalevate avaliku sektori hankijate vahel juhinduma üksnes avaliku huviga seotud kaalutlustest.“

- 4 Direktiivi I jaotise „Kohaldamisala, mõisted ja üldpõhimõtted“ I peatüki „Kohaldamisala“ 3. jagu „Erandid“ sisaldab artikleid 7–12.

- 5 Direktiivi artiklis 12 „Avaliku sektori üksuste vahelised lepingud“ on sätestatud:

„1. Riigihankeleping, mille avaliku sektori hankija on sõlminud mõne teise avalik-õigusliku või eraõigusliku juriidilise isikuga, jääb käesoleva direktiivi kohaldamisalast välja, kui on täidetud järgmised tingimused:

- a) avaliku sektori hankija teostab asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida ta teostab oma osakondade üle;
- b) üle 80% asjaomase kontrollitava juriidilise isiku tegevusest on selliste ülesannete täitmine, mille talle on andnud kontrolliv avaliku sektori hankija või sama hankija kontrollitav muu juriidiline isik, ning

- c) kontrollitaval juriidilisel isikul puudub otsene erakapitali osalus, välja arvatud kontrolliõigusega ja mitteblokeerivad erakapitali osaluse vormid, mis on kooskõlas aluslepingutega nõutavad siseriiklike õigusaktidega ja mille puhul ei avaldata kontrollitavale juriidilisele isikule otsustavat mõju.

Esimese lõigu punkti a mõistes teostab avaliku sektori hankija juriidilise isiku üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida ta teostab oma osakondade üle esimese lõigu alapunkti a tähenduses, kui ta avaldab otsustavat mõju kontrollitava juriidilise isiku strateegilistele eesmärkidele ja olulistele otsustele. Sellist kontrolli võib teostada ka muu juriidiline isik, keda ennast kontrollib avaliku sektori hankija samal viisil.

2. Lõiget 1 kohaldatakse ka siis, kui kontrollitav juriidiline isik, kes on avaliku sektori hankija, sõlmib lepingu teda kontrolliva avaliku sektori hankijaga või muu sama avaliku sektori hankija poolt kontrollitava juriidilise isikuga, tingimusel et sellel juriidilisel isikul, kellega sõlmitakse riigihankeleping, puudub otsene erakapitali osalus, välja arvatud kontrolliõigusega ja mitteblokeerivad erakapitali osaluse vormid, mis on kooskõlas aluslepingutega nõutavad siseriiklike õigusaktidega ja mille puhul ei avaldata kontrollitavale juriidilisele isikule otsustavat mõju.

3. Avaliku sektori hankija, kes ei teosta kontrolli avalik-õigusliku või eraõigusliku juriidilise isiku üle lõike 1 tähenduses, võib siiski käesolevat direktiivi kohaldamata sõlmida riigihankelepingu sellise juriidilise isikuga, kui täidetud on järgmised tingimused:

- a) avaliku sektori hankijad teostavad ühiselt asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle;
- b) üle 80% asjaomase kontrollitava juriidilise isiku tegevusest on selliste ülesannete täitmine, mille talle on andnud kontrolliv avaliku sektori hankija või sama hankija kontrollitav muu juriidiline isik, ning
- c) kontrollitaval juriidilisel isikul puudub otsene erakapitali osalus, välja arvatud kontrolliõigusega ja mitteblokeerivad erakapitali osaluse vormid, mis on kooskõlas aluslepingutega nõutavad siseriiklike õigusaktidega ja mille puhul ei avaldata kontrollitavale juriidilisele isikule otsustavat mõju.

Esimese lõigu punkti a tähenduses kontrollivad avaliku sektori hankijad juriidilist isikut ühiselt juhul, kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- i) kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevad organid koosnevad kõigi osalevate avaliku sektori hankijate esindajatest. Esindaja võib esindada mitut või kõiki osalevaid avaliku sektori hankijaid;
- ii) kõnealused avaliku sektori hankijad saavad ühiselt avaldada otsustavat mõju kontrollitava juriidilise isiku strateegilistele eesmärkidele ja olulistele otsustele ning
- iii) kontrollitav juriidiline isik ei lähtu huvidest, mis on vastuolus kontrollivate avaliku sektori hankijate huvidega.

4. Ainult kahe või enama avaliku sektori hankija vahel sõlmitud leping ei kuulu käesoleva direktiivi kohaldamisalasse, kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- a) leping kehtestab osalevate avaliku sektori hankijate vahelise koostöö või rakendab seda eesmärgiga tagada, et avaliku sektori hankijad osutavad oma ülesandeks olevaid avalikke teenuseid oma ühiste eesmärkide täitmiseks;
- b) sellise koostöö tegemisel juhindutakse üksnes avaliku huviga seotud kaalutlustest ning
- c) osalevate avaliku sektori hankijate sellise koostööga seonduvast tegevusest toimub avatud turul alla 20%.

[...]“.

6 Sama direktiivi artikli 90 „Ülevõtmine ja üleminekusätted“ lõikes 1 on sätestatud:

Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi täitmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 18. aprilliks 2016. Nad edastavad kõnealuste meetmete teksti viivitamata komisjonile.“

Belgia õigus

7 Direktiiv 2014/24 võeti Belgia õigusesse üle 17. juuni 2016. aasta riigihangete seadusega (loi relative aux marchés publics; *Moniteur belge*, 14.7.2016, lk 44219), mis jõustus 30. juunil 2017, pärast selle direktiivi artiklis 90 ette nähtud ülevõtmise tähtaja möödumist.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

- 8 SLSP Sambre & Biesme on piiratud vastutusega tulundusühistu, mille põhiosalus kuulub Farcennes'i ja Aiseau-Presles'i (Belgia) valdadele. Kuna tegemist on munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühinguga, teostab tema üle järelevalvet SWL, kes tegutseb Vallooni piirkonnaavalitsuse nimel.
- 9 SLSP Sambre & Biesme ja Farcennes'i vald otsustasid 2015. aastal oma vahendid ühendada, et luua Farcennes'is ökokvartal, kuhu kuulub umbes 150 eluaset. Selleks soovisid pooled tellida Igretecilt nende projekti ehitusjärelevalve teenuse.
- 10 Igretec on piiratud vastutusega tulundusühistu, kes osutab avalikke teenuseid ja on seega avalik-õiguslik juriidiline isik. Ta tegutseb mitmes valdkonnas. Nagu on kirjeldatud tema põhikirjas, on tema tegevusala eelkõige tehnika- ja majandusalased uuringud ja kinnisvarahaldus.
- 11 Igreteci ülesehitust ja tegevust reguleerivad kohaliku demokraatia ja detsentraliseerimise seadustik (Code de la démocratie locale et de la décentralisation) ning selle põhikiri. Mis puudutab selle ühingu koosseisu, siis koosneb see üksnes avalik-õiguslikest juriidilistest isikutest. Põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal osales Igretecis üle 70 valla, sealhulgas Farcennes'i vald ja üle 50 muu ametiasutuse. Täpsemalt oli Igreteci kapitalis, mis oli jagatud viide kategooriasse, valdadele mõeldud A-kategooria osaluse suurus 5 054 351 ja teisele avalik-õiguslikule isikule mõeldud C-kategooria osaluse suurus 17 126.

- 12 Igreteci tegevuse osas olgu märgitud, et valdadel on alati hääleenamus ja erinevaid täitevorganeid juhtivate isikute määramine ja Igreteci juhtorganite otsused on vastu võetud ainult siis, kui nad saavad lisaks kohalviibivate või esindatud juhatuse liikmete enamusele ka seotud omavalitsusüksuste liikmete häälteenamuse.
- 13 SLSP Sambre & Biesme otsustas 29. oktoobril 2015 osta ühe Igreteci C-kategooria osa, et kasutada selle teenuseid asjaomase tulundusühistu liikmena.
- 14 Farciennes'i vald sõlmis 23. märtsil 2016 Igreteciga projektijuhtimise ja õigusabilepingu ning lepingu arhitektuurse lahenduse, stabiilsuse, eritehnika, teede, keskkonna ja planeeringu teostatavusuuringu tellimiseks. Nende ülesannete raames pakkus Igretec välja kolm SLSP Sambre & Biesme projekti planeeringuvarianti ning soovitas sõlmida SLSP Sambre & Biesme ja Farciennes'i valla vahel kokkuleppe ühishanke teostamiseks.
- 15 SLSP Sambre & Biesme nõukogu andis 19. jaanuaril 2017 oma nõusoleku esiteks Farciennes'i vallaga ühishanke teostamiseks sõlmitava raamkokkuleppe eelnõule ja teiseks alusdokumendile, millega määrati ekspertbüroo, kes pidi läbi viima asbesti inventuuri ja käitlemise. Igreteci koostatud alusdokumendi nimetatakse Farciennes'i ökokvartali projekti elluviimise esimeseks etapiks.
- 16 Farciennes'i vallavolikogu otsustas 26. jaanuaril 2017 heaks kiita SLSP-ga Sambre & Biesme sõlmitava raamkokkuleppe.
- 17 Nimetatud raamkokkuleppe artiklis 1 „Eesmärk“ on muu hulgas märgitud, et Farciennes'i vald ja SLSP Sambre & Biesme määravad selle raamkokkuleppega kindlaks oma õigused ja kohustused Farciennes'i ökokvartali projekteerimisel ja ehitamisel ning otsustavad korraldada ühishanked teenuste, tööde ning ehitustööde ja kinnisvaraarenduse tellimiseks.
- 18 Selleks annavad nad Farciennes'i vallale õiguse tegutseda nende kõigi huvides hankijana ja võtta üksi vastu otsused hangete läbiviimise ja hankelepingute sõlmimise kohta, tingimusel, et pooled konsulteerivad vastavalt koostöölepe artiklile 2 kõigi poolte esindajatest koosneva juhtkomiteega enne mis tahes otsuse tegemist, mis tehakse raamkokkuleppe täitmiseks.
- 19 Nimetatud raamkokkuleppe artiklis 5 „Ehitustööde projektijuhi valimine teenuste, ehitustööde ja kinnisvaraarenduse riigihangete läbiviimiseks ning linnaruumi taaselustamise kava elluviimiseks“ on märgitud, et „kokkuleppeosalised lepivad kokku, et Farciennes'i vald sõlmib [Igreteciga] ehituse projektijuhtimise, õigus- ja keskkonnateenuste lepingu *in house* suhte raames, mis selle valdadevahelise tulundusühistu iga liiget ühendab“.
- 20 SLSP Sambre & Biesme nõukogu otsustas 9. veebruaril 2017 esiteks kiita heaks raamkokkulepe ühishangete teostamiseks Farciennes'i vallaga ning teiseks jätta korraldamata riigihange asbesti inventuuri teenuste tellimiseks – hange, mille alusdokumendid oli ta enne heaks kiitnud, – põhjendades seda *in house* suhtega SLSP Sambre & Biesme ja Igreteci vahel.
- 21 SWL kui järelevalveasutus tühistas 25. veebruari 2017. aasta otsusega need kaks SLSP Sambre & Biesme nõukogu otsust põhjusel, et tingimused *in house* erandi kohaldamiseks ei olnud SLSP Sambre & Biesme ja Igreteci vahelise suhte puhul täidetud.

- 22 SLSP Sambre & Biesme (kohtuasi C-383/21) ja Farciennes'i vald (kohtuasi C-384/21) esitasid mõlemad vastavalt 28. aprillil ja 2. mail 2017 SWLi selle otsuse peale tühistamishagi Conseil d'État'le (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu). Nad väidavad, et sellise erandi kohaldamise tingimused, mis on ette nähtud direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikes 3, olid viidatud asjaoludel täidetud, mistõttu oli võimalik asjaomaste otselepingute sõlmimine. Lisaks väidab Farciennes'i vald (kohtuasi C-384/21), et lepingu sõlmimist ilma hankemenetlust korraldamata põhjendab ka selle direktiivi artikli 12 lõige 4, kuna esineb olukord, kus hankijad teevad koostööd viimati nimetatud sätte tähenduses.
- 23 Lähtudes asjaolust, et seadus nimetatud direktiivi ülevõtmiseks ei olnud põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal veel jõustunud, samas kui direktiivi 2014/24 artiklis 90 selle ülevõtmiseks ette nähtud tähtaeg oli juba möödunud, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt teada, kas arvestades 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsust Irgita (C-285/18, EU:C:2019:829) tuleb tema menetluses olevad vaidlused lahendada selle direktiivi artikli 12 lõigete 3 ja 4 alusel, kuna põhikohtuasja pooled vaidlevad muu hulgas selle üle, kas nende eesmärk on üksnes anda liikmesriikidele võimalus jätta selle direktiivi kohaldamisalast välja teatavad avaliku sektori üksuste vahelised lepingud.
- 24 Seejärel soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus – seoses tingimustega, mis peavad olema täidetud, et hankija, kes teostab koos teiste hankijatega kontrolli asjaomase juriidilise isiku üle, saaks läbi sõlmida *in house* lepingu – teada, mil viisil peab see hankija osalema kontrollitava üksuse organites ja tema üle tegelikku kontrolli teostama, eelkõige sama direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu punktis i sätestatud nõude alusel. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et C-kategooria osalusega liikmed, kelle hulka kuulub SLSP Sambre & Biesme, olid suures vähemuses, mis ei võimaldanud neil Igreteci üle tegelikku kontrolli teostada.
- 25 Lisaks täpsustab eelotsusetaotluse esitanud kohus, viidates valdade kui A-kategooria osalusega liikmete suuremale osakaalule otsuseid tegevates organites, et C-kategooria osalusega liikmete vähemusseisund ei võimaldanud neil tegelikult saavutada seda, et neil oleks Igreteci nõukogus oma esindaja, samas kui Igreteci põhikiri põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis ei taganud mingil moel neid esindava nõukogu liikme olemasolu. Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldas sellest, et nimetatud liikmetel ei olnud tegelikult ühtegi esindajat nõukogus ega ka uuringute teostamise ja kinnisvara haldamise büroo alalises komisjonis, ning järeldas sellest, et C-kategooria osalusega liikmed ei teosta mingil moel Igreteci üle ühist kontrolli.
- 26 Samas toob eelotsusetaotluse esitanud kohus esile, et põhikohtuasjade kaebajad väidavad, et Igreteci nõukogus oli Farciennes'i vallavolikogu liige, kes oli samal ajal SLSP Sambre & Biesme juhataja, kusjuures Farciennes'i vallal oli osalus nii Igreteci kui ka SLSP-is Sambre & Biesme.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab siiski, et ei ole tõendatud, et selline asjaolu oli ette nähtud ja õiguslikult tagatud. Lisaks oli see Igreteci nõukogusse kuuluv isik Farciennes'i vallavolikogu liige, kuid ei ole võimalik asuda seisukohale, et ta esindas sel alusel ka SLSP Sambre & Biesme huve.
- 28 Arvestades aga, et põhikohtuasja kaebajad soovivad, et eelotsusetaotluse esitanud kohtus esitaks konkreetse hinnangu, kas hankija teostab oma lepingupartnerist üksuse üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida ta teostab oma osakondade üle, tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas selline olukord, nagu on kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse punktides 26 ja 27,

võimaldab järeldada, nagu väidavad põhikohtuasja kaebajad, et SLSP Sambre & Biesme osales Igreteci juhtorganites ja teostas seega selle valdadevahelise tulundusühistu üle koos teiste hankijatega Farciennes'i valla vahendusel sellist kontrolli.

- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab esiteks, et kuigi põhikohtuasja kaebajad väidavad, et Farciennes'i vallal on osalus nii SLSP-is Sambre & Biesme kui ka Igreteci ning ta teostab nende kahe üksuse üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida ta teostab oma osakondade üle, ei soovi nad väita, et oli võimalik sõlmida otseleping sama hankija kontrollitava kahe üksuse vahel. Teiseks kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kas on täidetud tingimused, mis piiritlevad selliste lepingute väljajätmist riigihankealaste liidu õigusnormide kohaldamisalast, sest Farciennes'i vald teostab oma kontrolli koos teiste hankijatega.
- 30 Lõpuks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohtus veel teada, kas direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 4 alusel saab sõlmida lepingu ilma hankemenetluseta, kuna Farciennes'i vald väidab teise võimalusena, et hankijad teevad koostööd selle sätte tähenduses.
- 31 Sellega seoses kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas nimetatud sättes sisalduv mõiste „koostöö“ võib hõlmata niisuguseid asjaolusid nagu käsitletakse põhikohtuasjas üksnes sel põhjusel, et Igreteci delegeeritud projektijuhtimise, õigus- ja keskkonnateenuste ülesanded asetuvad SLSP Sambre & Biesme ja Farciennes'i valla vahelise koostöö raamistikku ühisprojekti Farciennes'i ökokvartali loomisel ja et kõnealuse valla ja Igreteci vahel on *in house* suhe, kuna nimetatud vald ja SLSP Sambre & Biesme on Igreteci liikmed tegevusvaldkonnas, mis on seotud just nende ülesannetega, mida nad soovivad Igreteci delegeerida.
- 32 Neil asjaoludel otsustas Conseil d'État (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

Kohtuasjas C-383/21:

- „1. Kas [direktiivi 2014/24] artikli 12 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellel on vahetu õigusmõju?
2. Kas jaatava vastuse korral esimesele küsimusele tuleb [direktiivi 2014/24] artikli 12 lõiget 3 tõlgendada nii, et hankijale – käsitletaval juhul munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingule – kehtestatud tingimus, et ta peab olema esindatud kontrollitava juriidilise isiku – käsitletaval juhul valdadevahelise tulundusühistu – otsuseid tegevates organites, on täidetud ainuüksi siis, kui isik, kes on selle valdadevahelise tulundusühistu nõukogus teise osaleva hankija – käsitletaval juhul ühe valla – vallavalitsuse liikmena, on eranditult faktiliste asjaolude tõttu ja ilma õigusliku esindamistagatiseta ka nõukogu liige munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus, samas kui vallal on (mitte ainu)osalus nii kontrollitavas üksuses (valdadevaheline tulundusühistu) kui ka munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus?
3. Kas eitava vastuse korral esimesele küsimusele tuleb asuda seisukohale, et hankijat – käsitletaval juhul munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühing – võib käsitada „osalevana“ kontrollitava juriidilise isiku – käsitletaval juhul valdadevahelise tulundusühistu – otsuseid tegevates organites, ainuüksi sel põhjusel, et isik, kes on selle valdadevahelise tulundusühistu nõukogus teise osaleva hankija – käsitletaval juhul ühe valla – vallavalitsuse liikmena, on eranditult faktiliste asjaolude tõttu ja ilma õigusliku esindamistagatiseta ka

nõukogu liige munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus, samas kui vallal on (mitte ainu)osalus nii kontrollitavas üksuses (valdadevaheline tulundusühistu) kui ka munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus?“

Kohtuasjas C-384/21:

- „1. Kas [direktiivi 2014/24] artikli 12 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellel on vahetu õigusmõju?
 2. Kas jaatava vastuse korral esimesele küsimusele tuleb [direktiivi 2014/24] artikli 12 lõiget 3 tõlgendada nii, et hankijale – käsitletaval juhul munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingule – kehtestatud tingimus, et ta peab olema esindatud kontrollitava juriidilise isiku – käsitletaval juhul valdadevahelise tulundusühistu – otsuseid tegevates organites, on täidetud ainuüksi siis, kui isik, kes on selle valdadevahelise tulundusühistu nõukogus teise osaleva hankija – käsitletaval juhul ühe valla – vallavalitsuse liikmena, on eranditult faktiliste asjaolude tõttu ja ilma õigusliku esindamistagatiseta ka nõukogu liige munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus, samas kui vallal on (mitte ainu)osalus nii kontrollitavas üksuses (valdadevaheline tulundusühistu) kui ka munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus?
 3. Kas eitava vastuse korral esimesele küsimusele tuleb asuda seisukohale, et hankijat – käsitletaval juhul munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühing – võib käsitada „osalevana“ kontrollitava juriidilise isiku – käsitletaval juhul valdadevahelise tulundusühistu – otsuseid tegevates organites, ainuüksi sel põhjusel, et isik, kes on selle valdadevahelise tulundusühistu nõukogus teise osaleva hankija – käsitletaval juhul ühe valla – vallavalitsuse liikmena, on eranditult faktiliste asjaolude tõttu ja ilma õigusliku esindamistagatiseta ka nõukogu liige munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus, samas kui vallal on (mitte ainu)osalus nii kontrollitavas üksuses (valdadevaheline tulundusühistu) kui ka munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingus?
 4. Kas [direktiivi 2014/24] artikli 12 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et sellel on vahetu õigusmõju?
 5. Kas jaatava vastuse korral [neljandale] küsimusele tuleb [direktiivi 2014/24] artikli 12 lõiget 4 tõlgendada nii, et see võimaldab ilma eelnevat riigihankemenetlust korraldamata delegeerida ehituse projektijuhi ning õigus- ja keskkonnaalaste teenuste osutamise ülesanded ühele hankijale – käsitletaval juhul valdadevahelisele tulundusühistule –, kui need ülesanded asetuvad kahe teise hankija – käsitletaval juhul ühe valla ja ühe munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühingu – vahelise koostöö raamistikku; kusjuures vaidlust ei ole küsimuses, et asjaomane vald teostab „ühist *in house*“ kontrolli selle valdadevahelise tulundusühistu üle ning vald ja munitsipaal- ja sotsiaaleluasemete haldamise äriühing on valdadevahelise tulundusühistu liikmed uuringute teostamise ja kinnisvara haldamise ning hankeüksuse valdkonnas tema tegevusalal, mida puudutavad just ülesanded, mille nad soovivad talle delegeerida ja mis vastavad tegevusaladele, millega tegelevad turul uuringute teostamise ja kinnisvara haldamisega tegelevad ettevõtjad, kes on spetsialiseerunud ehitustööde kavandamisele ja elluviimisele?“
- 33 Euroopa Kohtu presidendi 27. augusti 2021. aasta otsusega liideti kohtuasjad C-383/21 ja C-384/21 kirjaliku ja suulise osa ning kohtuotsuse huvides.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene eelotsuse küsimus kohtuasjas C-383/21 ning esimene ja neljas eelotsuse küsimus kohtuasjas C-384/21

- 34 Kohtuasjas C-383/21 esitatud esimese küsimusega ning kohtuasjas C-384/21 esitatud esimese ja neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikeid 3 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et neil on vahetu õigusmõju avalik-õiguslike juriidiliste isikute vahelistes vaidlustes, mis puudutavad otselepingute sõlmimist, kui asjaomane liikmesriik on jätnud selle direktiivi tähtjaks riigisisisesse õigusesse üle võtmata.
- 35 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et kõigil juhtudel, kui direktiivi sätted on nende sätete sisu silmas pidades tingimusteta ja piisavalt täpsed, saab neile liikmesriigi kohtus riigi vastu tugineda nii juhul, kui riik on jätnud direktiivi riigisisisesse õigusesse ette nähtud tähtaja jooksu üle võtmata, kui ka juhul, kui direktiiv on üle võetud ebaõigesti (14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus RTS infra ja Aannemingsbedrijf Norré-Behaegel, C-387/19, EU:C:2021:13, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 ELTL artikli 288 kolmanda lõigu kohaselt on direktiiv oma olemuselt siduv – ja annab seega võimaluse sellele tugineda – ainult „iga liikmesriigi suhtes, kellele see on adresseeritud“. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb sellest, et direktiiv ise ei saa tekitada kohustusi eraõiguslikule isikule ja sellele ei saa järelikult tema vastu tugineda (12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Portugás, C-425/12, EU:C:2013:829, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Tuleb siiski märkida, et kui õigussubjektid saavad tugineda direktiivile mitte üksikisiku, vaid riigi vastu, siis võivad nad seda teha sõltumata sellest, kellena riik toimib. Nimelt tuleb vältida, et liikmesriik võiks saada omapoolsest liidu õiguse rikkumisest kasu (vt selle kohta 7. juuli 2016. aasta kohtuotsus Ambisig, C-46/15, EU:C:2016:530, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 38 Seega saavad õigussubjektid tugineda direktiivi tingimusteta ja piisavalt täpsetele sätetele nii liikmesriigi ja kõigi tema haldusorganite vastu, kui ka nende asutuste ja üksuste vastu –isegi kui need on eraõiguslikud –, mis alluvad riigile või on riigi kontrolli all või millele on liikmesriik delegeerinud avalikes huvides oleva ülesande täitmise ja millel on selleks laiemad volitused võrreldes nendega, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest eeskirjadest (30. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Blue Air – Airline Management Solutions, C-584/18, EU:C:2020:324, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 39 Kuna seega on liikmesriigi kohustus võtta kõik vajalikud meetmed direktiivis ette nähtud tulemuse saavutamiseks siduv kohustus, mis on kehtestatud ELTL artikli 288 kolmanda lõiguga ja kõnealuse direktiivi enesega ning mida peavad järgima kõik eelmises punktis nimetatud üksused, siis on nende üksuste vahelised vaidlused asjaomast direktiivi kohaldama kohustatud selliste poolte vaidlused, kelle suhtes saab järelikult tugineda selle direktiivi tingimusteta ja piisavalt täpsetele sätetele. Sellest tuleneb, et niisugustes vaidlustes võib nimetatud direktiivi sätetele tugineda olenemata sellest, kas nimetatud üksustel on kohustus täita nendega kehtestatud kohustusi või tugineda neile antud õigustele (vt selle kohta 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Portugás, C-425/12, EU:C:2013:829, punktid 34, 35 ja 38).

- 40 Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, on käesoleval juhul põhikohtuasjade pooled avalik-õiguslikud juriidilised isikud, kes on kohustatud järgima direktiivi 2014/24. Sellest järeldub, et kui nimetatud direktiivi ei võetud riigisisesele õiguskorda ette nähtud tähtajaks üle, on sellistel hankijatel nagu SLSP Sambre & Biesme ja Farciennes'i vald võimalik tugineda nimetatud direktiivi sätetele, kuna need on tingimusteta ja piisavalt täpsed.
- 41 Euroopa Kohus on sellega seoses täpsustanud, et liidu õigusnorm on ühest küljest tingimusteta siis, kui selles sätestatud kohustusega ei kaasne ühtegi tingimust ja selle täitmine või tagajärgede tekkimine ei eelda ühegi õigusakti vastuvõtmist Euroopa Liidu institutsiooni või liikmesriigi poolt, ning teisest küljest piisavalt täpne, et õigussubjekt saaks sellele tugineda ning kohus seda rakendada, siis, kui selle õigusnormiga kehtestatakse üheselt mõistetavalt kohustus (14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus RTS infra ja Aannemingsbedrijf Norré-Behaegel, C-387/19, EU:C:2021:13, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika). Nii see ongi direktiivi 2014/24 artikli 12 lõigete 3 ja 4 puhul.
- 42 Esiteks, mis puudutab nende sätete tingimusteta laadi, siis tuleb kõigepealt silmas pidada, et nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 23, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, milline on lähtudes 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsusest Irgita (C-285/18, EU:C:2019:829) nende sätete kohaldamisala, kuna põhikohtuasja poolte vahel on muu hulgas vaidlus küsimuses, kas nende samade sätete eesmärk on üksnes anda liikmesriikidele võimalus jätta teatud lepingud, mis sõlmitakse avaliku sektori üksuste vahel, selle direktiivi kohaldamisalast välja. Nimelt ei saa hankijad vajaduse korral tugineda sellistele eranditele, kui nimetatud direktiivi üle võtmata jätmise tõttu ei ole asjaomane liikmesriik seda võimalust kasutanud.
- 43 Sellega seoses tuleb märkida, et direktiivi 2014/24 artiklis 12 on vastavalt selle jao pealkirjale, kuhu see kuulub, sisuliselt ette nähtud, et avaliku sektori üksuste vahelised lepingud, mis vastavad selles sättes nimetatud tingimustele, jäävad selle direktiivi kohaldamisalast välja; niisiis peab hankija neid tingimusi järgima, kui ta soovib sõlmida sellise otselepingu. Eelkõige käsitlevad artikli 12 lõiked 3 ja 4 esiteks selliste juriidiliste isikuga sõlmitud lepinguid, mille üle ta teostab koos teiste hankijatega ühiselt kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle, ning teiseks ainult avaliku sektori hankijate vahel sõlmitud lepinguid, millega seatakse sisse koostöö või rakendatakse seda eesmärgiga tagada, et nende ülesandeks olevaid avalikke teenuseid osutatakse nende ühiste eesmärkide täitmiseks.
- 44 Seega on direktiivi 2014/24 artikliga 12 kodifitseeritud ja täpsustatud Euroopa Kohtu praktikast otselepingute sõlmimise valdkonnas, millest ilmneb, et liidu seadusandja soovis siduda selle korra nende direktiividega (vt selle kohta 8. mai 2019. aasta kohtuotsus Rhenus Veniro, C-253/18, EU:C:2019:386, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Nagu Euroopa Kohus leidis, ei võta nimetatud direktiivi artikkel 12 sellega liikmesriikidelt vabadust eelistada ühte teenuste osutamise, ehitustööde tegemise või asjade ostmise viisi teistele. Nimelt eeldab see vabadus hanke korraldamisele eelnevas etapis tehtavat valikut, mis ei kuulu seega direktiivi 2014/24 kohaldamisalasse (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Irgita, C-285/18, EU:C:2019:829, punkt 44; 6. veebruari 2020. aasta kohtumäärus Pia Opera Croce Verde Padova, C-11/19, EU:C:2020:88, punktid 41 ja 47, ning 6. veebruari 2020. aasta kohtumäärus Rieco, C-89/19–C-91/19, EU:C:2020:87, punktid 33, 39 ja 40).
- 46 Lisaks väljendavad direktiivi 2014/24 põhjendus 5 ja põhjenduse 31 teine lõik liidu seadusandja tahet tunnustada liikmesriikide vabadust valida selline teenuste osutamise viis, mille abil hankijad saavad oma vajadused täita (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Irgita, C-285/18,

EU:C:2019:829, punkt 45; 6. veebruari 2020. aasta kohtumäärus Pia Opera Croce Verde Padova, C-11/19, EU:C:2020:88, punktid 42 ja 47, ning 6. veebruari 2020. aasta kohtumäärus Rieco, C-89/19–C-91/19, EU:C:2020:87, punktid 34, 39 ja 40).

- 47 Esiteks nimelt on selle direktiivi põhjenduses 5 märgitud, et liikmesriike ei kohustata mitte millegagi andma selliste teenuste osutamise ülesannet kolmandatele isikutele või sisse ostma selliste teenuste osutamist, mida nad soovivad ise osutada või korraldada muul viisil kui riigihankelepingutena kõnealuse direktiivi tähenduses. Teiseks on direktiivi põhjenduse 31 teises lõikes märgitud, et kuigi ainuüksi asjaolu, et mõlemad lepingupooled on ise ametiasutused, ei välista hankealaste eeskirjade kohaldamist, ei tohiks nende eeskirjade kohaldamine siiski mõjutada ametiasutuste vabadust osutada neile delegeeritud avalikke teenuseid, kasutades omaenda ressursse, mis hõlmavad võimalust teha koostööd teiste ametiasutustega.
- 48 Euroopa Kohus järeldas sellest, et nii nagu direktiiv 2014/24 ei kohusta liikmesriike nõudma avaliku sektori hankijatelt riigihankemenetluse läbiviimist, ei saa ta ka neid sundida tegema selle direktiivi artiklis 12 nimetatud toiminguid, kui selles artiklis sätestatud tingimused on täidetud (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Irgita, C-285/18, EU:C:2019:829, punkt 46; 6. veebruari 2020. aasta kohtumäärus Pia Opera Croce Verde Padova, C-11/19, EU:C:2020:88, punktid 43 ja 47, ning 6. veebruari 2020. aasta kohtumäärus Rieco, C-89/19–C-91/19, EU:C:2020:87, punktid 35, 39 ja 40).
- 49 Eeltoodust tuleneb tõepoolest, et liikmesriikidele on jäetud vabadus kehtestada riigisisestes õigusaktides tingimused, millal avaliku sektori üksused võivad sõlmida direktiivi 2014/24 artikli 12 lõigetes 3 ja 4 osutatud lepinguid. Samas juhul, kui liikmesriigi õiguse kohaselt on avaliku sektori hankijatel lubatud tugineda mõnele nendes sätetes sätestatud erandile kõnealuse direktiivi kohaldamisalast, võib nendes sätetes nimetatud tingimustele vastavaid lepinguid sõlmida siiski otse, ilma et see sõltuks asjaomase liikmesriigi poolt sellekohase võimaluse kasutamisest. Järelikult, kuna nimetatud artikli sätted seavad hankijatele selles direktiivis sätestatud eeskirjadest erandi tegemisele kohaldatavad nõuded, mille täitmine või toime ei sõltu ühegi õigusakti vastuvõtmisest, siis on need sätted eespool käesoleva kohtuotsuse punktis 41 viidatud kohtupraktika tähenduses tingimusteta.
- 50 Teiseks, mis puudutab kõnealuste sätete piisavat täpsust, siis piisab märkimisest, et nagu on korratud käesoleva kohtuotsuse punktis 44, kodifitseerib ja täpsustab direktiivi 2014/24 artikkel 12 Euroopa Kohtu praktika otselepingute sõlmimise valdkonnas, sätestades eelkõige lõigetes 3 ja 4 üheselt mõistetavas sõnastuses nõuded, millele hankijate poolt selle otselepingute sõlmimise korra kohaldamine peab vastama, et kõrvaldada selle kohtupraktika aluseks olevad erinevad tõlgendused, nagu nähtub selle direktiivi põhjendusest 31.
- 51 Seega tuleb asuda seisukohale, et nimetatud direktiivi artikli 12 lõiked 3 ja 4 on tingimusteta ja piisavalt täpsed vahetu õigusmõju kaasatoomiseks sellistes vaidlustes, mille poolteks on avalik-õiguslikud juriidilised isikud, nagu on kõne all põhikohtuasjades.
- 52 Kohtuasjas C-383/21 esitatud esimese küsimusega ning kohtuasjas C-384/21 esitatud esimese ja neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikeid 3 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et neil on vahetu õigusmõju avalik-õiguslike juriidiliste isikute vahelistes vaidlustes otselepingute sõlmimise üle, kui asjaomane liikmesriik on jätnud selle direktiivi riigisisesse õigusesse tähtajaks üle võtmata.

Teine küsimus kohtuasjades C-383/21 ja C-384/21

- 53 Teise küsimusega kohtuasjades C-383/21 ja C-384/21 soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 teise lõigu punkti i tuleb tõlgendada nii, et selleks, et tuvastada, et hankija teostab lepingut täitva juriidilise isiku üle koos teiste hankijatega ühiselt kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle, on selles sättes kehtestatud nõue, et hankija peab olema esindatud kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevates organites, täidetud üksnes seetõttu, et teda esindava juriidilise isiku nõukogusse kuulub teine hankija, kes on ühtlasi esimese hankija nõukogu liige.
- 54 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale ei tule liidu õigusnormi tõlgendamisel arvesse võtta mitte ainult selle normi sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgesid, mille osa see norm on. Ka liidu õigusnormi tekkelugu võib anda asjakohast teavet selle normi tõlgendamiseks (9. juuni 2022. aasta kohtuotsus IMPERIAL TOBACCO BULGARIA, C-55/21, EU:C:2022:459, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 55 Esiteks tuleb direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 teise lõigu punkti i sõnastuse kohta märkida, et selles sättes viidatakse ühele tingimusele, mis peab olema täidetud, et teha selle direktiivi artikli 12 lõike 3 esimese lõigu punkti a alusel kindlaks, kas hankija teostab asjaomase juriidilise isiku üle koos teiste hankijatega ühiselt kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle.
- 56 Käesoleva juhtumi puhul näeb nimetatud direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu punkt i ette, et kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevad organid peavad koosnema kõigi osalevate avaliku sektori hankijate esindajatest ja sama isik võib esindada mitut või kõiki osalevaid avaliku sektori hankijaid.
- 57 Seega tuleneb selle sätte sõnastusest, et see nõuab, et hankijal, kes teostab juriidilise isiku üle ühist kontrolli, peab olema selle juriidilise isiku otsuseid tegevates organites esindaja, kusjuures see esindaja võib vajaduse korral esindada ka teisi hankijaid.
- 58 Teiseks kinnitab seda tõlgendust nimetatud sätte kontekst.
- 59 Esimesena tuleb esile tuua, et direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 1 – mis käsitleb olukorda, kus avaliku sektori hankija teostab asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida ta teostab oma osakondade üle – teises lõigus on sätestatud, et sellist kontrolli võib teostada ka muu juriidiline isik, keda ennast kontrollib avaliku sektori hankija samal viisil.
- 60 Lisaks on artikli 12 lõikes 2 muu hulgas sätestatud, et selle artikli lõiget 1 kohaldatakse ka siis, kui kontrollitav juriidiline isik, kes on ise hankija, sõlmib hankelepingu teda kontrolliva hankijaga või mõne muu sama hankija kontrollitava juriidilise isikuga.
- 61 Seevastu direktiivi artikli 12 lõike 3 kohta tuleb märkida, et see sätte näeb ette, et hankija, kes ei teosta asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli artikli 12 lõike 1 tähenduses, võib siiski sõlmida selle juriidilise isikuga lepingu nimetatud direktiivi kohaldamata, kui see hankija teostab asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli koos teiste hankijatega ühiselt. Siiski tuleb rõhutada, et erinevalt nimetatud artikli lõigetest 1 ja 2 ei näe nimetatud sätte ette, et tingimused, mis puudutavad hankija kontrolli lepingut täitva juriidilise isiku üle, võiksid olla täidetud kaudselt.

- 62 Eelkõige nõuab direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 teise lõigu punktis i sätestatud esindatuse nõue, et hankija osaleb kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevates organites koos teiste hankijatega seda hankijat ennast esindava esindaja vahendusel. Seda nõuet ei saa seega täita nende organite liikme kaudu, kes kuulub neisse vaid teise hankija esindajana.
- 63 Teisena on selle direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu punktis ii nende tingimuste hulgas, mis peavad olema täidetud tõendamaks, et hankijad teostavad asjaomase juriidilise isiku üle ühist kontrolli direktiivi artikli 12 lõike 3 esimese lõigu punkti a tähenduses, nähtud ette, et kõnealused hankijad peavad ühiselt avaldama otsustavat mõju kontrollitava juriidilise isiku strateegilistele eesmärkidele ja olulistele otsustele.
- 64 Arvestades seda, milline ulatus on direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 teise lõigu punktis ii sätestatud tingimusel, mis puudutab nende eesmärkide ja otsuste sisu kindlaksmääramist, tuleb seega selle direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu punktis i sisalduvat tingimust mõista nii, et selle eesmärk on kehtestada eraldiseisev nõue avaliku sektori hankijate osalemise formaalsete tingimuste kohta asjaomase juriidilise isiku otsuseid tegevates organites.
- 65 Neid järeldusi kinnitab direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu tekkelugu.
- 66 Nagu nähtub sama direktiivi põhjendusest 31, tõi liidu seadusandja – kui ta juhtis tähelepanu märkimisväärsele õiguslikule ebakindlusele küsimuses, mil määral peaks riigihankealased eeskirjad hõlmama avaliku sektori üksuste vahelisi lepinguid, ja et seega on vaja seda selgitada – esile, et seejuures tuleb lähtuda Euroopa Liidu Kohtu asjakohases kohtupraktikas kehtestatud põhimõtetest (vt selle kohta 28. mai 2020. aasta kohtuotsus Informatikgesellschaft für Software-Entwicklung, C-796/18, EU:C:2020:395, punkt 66 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 67 Selles osas tuleneb nimetatud kohtupraktikast, et küsimust, kas hankija teostab asjaomase juriidilise isiku üle analoogset kontrolli sellele, mida ta teostab oma üksuste üle, tuleb hinnata kõiki asjasse puutuvaid õigusnorme ja asjaolusid arvestades. Seega ei hõlma asjaolud, mida tuleb arvesse võtta, üksnes faktilisi asjaolusid, vaid ka kohaldatavaid õigusnorme ning muu hulgas selle juriidilise isiku põhikirjas ette nähtud kontrollimehhanisme (vt selle kohta 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus Sea, C-573/07, EU:C:2009:532, punktid 65 ja 66 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 68 Selgitades Euroopa Kohtu praktikat tingimuste kohta, mille korral avaliku sektori üksuste vahel sõlmitud lepingud ei kuulu riigihankealaste eeskirjade kohaldamisalasse, soovis liidu seadusandja tugevdada esindatuse tingimusega seotud nõuet.
- 69 Nimelt tuleb märkida, et enne direktiivi 2014/24 vastuvõtmist oli asjaolu, et asjaomase juriidilise isiku otsuseid tegevad organid koosnevad selle isiku üle ühiselt kontrolli teostavate hankijate esindajatest, üks asjaoludest, mida võeti arvesse, et teha kindlaks, kas asjaomane hankija avaldab otsustavat mõju nii selle isiku strateegilistele eesmärkidele kui ka olulistele otsustele (vt eelkõige 13. novembri 2008. aasta kohtuotsus Coditel Brabant, C-324/07, EU:C:2008:621, punktid 28, 29, 33 ja 34 ning seal viidatud kohtupraktika, ja 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus Sea, C-573/07, EU:C:2009:532, punktid 65, 66 ja 86 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 70 Samas, nähes need tingimused ette erinevates sätetes ehk asjaomase direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu punktides i ja ii, soovis liidu seadusandja muuta juriidilise isiku üle ühist kontrolli teostavate avaliku sektori hankijate esindatuse tingimused sõltumatuks nõudest, et peab olema võimalik avaldada sellist otsustavat mõju.

- 71 Kolmandana olgu märgitud, et nimetatud direktiivi artikli 12 lõike 3 sätete eesmärk toetab tõlgendust, et see säte nõuab, et hankija, kes teostab sellist ühist kontrolli kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevate organite üle, peab olema esindatud selle hankija enda esindajana tegutseva liikme kaudu, kes võib vajaduse korral esindada ka teisi hankijaid.
- 72 Nimelt, nagu on korratud käesoleva kohtuotsuse punktides 46 ja 48, tuleneb muu hulgas selle direktiivi artikli 12 lõikes 3 nimetatud kriteeriumidele vastavate lepingute direktiivi 2014/24 kohaldamisalast väljajätmine direktiivi põhjenduses 5 ja põhjenduse 31 teises lõigus tunnustatud liikmesriikide vabadusest anda ametiasutustele õigus osutada teatavaid teenuseid ise ja täita neile delegeeritud avalike teenusetega seotud ülesandeid omaenda ressursse kasutades.
- 73 Sellegipoolest ei saa asuda seisukohale, et hankija kasutab omaenda ressursse ja tegutseb enda huvides, kui tal ei ole võimalik osaleda lepingupartnerist juriidilise isiku otsuseid tegevate organite tegevuses sellise esindaja kaudu, kes tegutseb selle hankija enda nimel ja vajaduse korral teiste hankijate nimel, ning järelikult sõltub tema huvide teostamine nendes otsuseid tegevates organites asjaolust, kas need huvid on samad, mida teised avaliku sektori hankijad järgivad oma esindajate kaudu nendes organites.
- 74 Käesoleval juhul – kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist – nähtub Euroopa Kohtule esitatud teabest, et põhikohtuasja asjaoludel ei tundu olevat täidetud nimetatud direktiivi artikli 12 lõike 3 teise lõigu punkti i sätestatud nõue, et juriidilise isiku üle koos teiste hankijatega ühist kontrolli teostav hankija peab osalema selle juriidilise isiku otsuseid tegevates organites liikme kaudu, kes tegutseb kõnealuse hankija enda esindajana, ja see liige võib vajaduse korral esindada ka teisi hankijaid. Nimelt esiteks ei olnud C-kategooria osaluse omanikel, kelle hulka kuulub SLSP Sambre & Biesme, Igreteci nõukogus ühtegi esindajat, ja teiseks, kuigi vallavalitsuse liige kuulus ka SLSP Sambre & Biesme nõukogusse, kuulus ta Igreteci nõukogusse ainult A-kategooria osalusega Farciennes'i valla esindajana.
- 75 Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades tuleb kohtuasjades C-383/21 ja C-384/21 esitatud teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 teise lõigu punkti i tuleb tõlgendada nii, et selleks, et tuvastada, et hankija teostab lepingut täitva juriidilise isiku üle koos teiste hankijatega ühiselt kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle, ei ole selles sättes kehtestatud nõue, et hankija peab olema esindatud kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevates organites, täidetud üksnes seetõttu, et teda esindava juriidilise isiku nõukogusse kuulub teine hankija, kes on ühtlasi esimese hankija nõukogu liige.

Kolmas küsimus kohtuasjades C-383/21 ja C-384/21

- 76 Arvestades kohtuasjades C-383/21 ja C-384/21 esitatud esimesele küsimusele antud vastust, ei ole neis kohtuasjades esitatud kolmandale küsimusele vaja vastata.

Viies küsimus kohtuasjas C-384/21

- 77 Oma viienda küsimusega kohtuasjas C-384/21 palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et selle direktiivi kohaldamisalast on välja jäetud leping, millega antakse ühele hankijale üle avaliku teenuse osutamise ülesanded, mis asetuvad teiste hankijate vahelise koostöö raamistikku.

- 78 Kõigepealt tuleb märkida, et nimetatud direktiivi artikli 12 lõiked 1–4 käsitlevad riigihankealastest eeskirjadest erandi tegemise erijuhtumid, kusjuures igale juhtumile kehtivad oma tingimused.
- 79 Selle artikli 12 lõike 4 punktist a tuleneb, et ainult kahe või enama avaliku sektori hankija vahel sõlmitud leping ei kuulu direktiivi 2014/24 kohaldamisalasse, kui lepinguga seatakse sisse selles osalevate avaliku sektori hankijate vaheline koostöö või rakendatakse seda eesmärgiga tagada, et avaliku sektori hankijad osutavad oma ülesandeks olevaid avalikke teenuseid oma ühiste eesmärkide täitmisel. Lisaks on selle punkti alapunktide b ja c kohaselt nõutav, et sellise koostöö tegemisel juhendatakse üksnes avaliku huviga seotud kaalutlustest ja et osalevate avaliku sektori hankijate sellise koostööga seonduvast tegevusest toimub konkurentsile avatud turul alla 20%.
- 80 Sellest tuleneb, et selliseid asjaolusid nagu see, et teatavate hankijate vahel on *in house* suhe või et asjaomase lepingu sõlminud hankijatel on osalus selles hankijas, kellele on asjaomase lepingu alusel delegeeritud teatud ülesannete täitmine, ei saa iseenesest arvesse võtta hindamisel, kas direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 4 hõlmab olukorda, kus ühe hankija ülesannete täitmine asetub teiste hankijate vahelisse koostöö raamistikku.
- 81 Seevastu tuleb märkida, et selle sätte sõnastus annab mõistele „koostöö“ selles sättes ette nähtud erandis otsustava rolli. Selles osas olgu märgitud, et tõhusa koostöö nõue ilmneb ka selle direktiivi põhjenduse 33 kolmandas lõigus esitatud täpsustusest, mille kohaselt peab koostöö „tuginema koostöökontseptsioonile“. Niisugust tautoloogilistena näivat sõnastust tuleb tõlgendada nii, et sellega viidatakse selliselt kehtestatud või rakendatud koostöö tegelikkuse nõudele (vt selle kohta 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Remondis, C-429/19, EU:C:2020:436, punktid 26 ja 28).
- 82 Seetõttu tuleb kõnealust lepingut pidada asjaomaste hankijate vahelise koostöö tulemuseks. Avalikku sektorisse kuuluvate üksuste vahelise koostöö arendamisel on olemuslikult koostööl põhinev mõõde, mis puudub asjaomasel direktiivis sätestatud eeskirjadega hõlmatud riigihankelepingu sõlmimise menetluses (vt selle kohta 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Remondis, C-429/19, EU:C:2020:436, punkt 32).
- 83 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 60 rõhutas, nõuab selline koostöömõõde, et direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 4 kohaldamisalasse kuulumiseks peab asjaomane koostöö viima kõigi hankijate ühiste eesmärkide saavutamiseni.
- 84 Samas puudub selline kõigile hankijatele ühine eesmärk juhul, kui üks hankijatest ei taotle asjaomase lepingu raames oma ülesannete täitmisel eesmärke, mida ta jagab teiste hankijatega, vaid piirdub sellega, et aitab kaasa nende eesmärkide saavutamisele, mille täitmiseks on ühiselt kohustatud ainult need teised hankijad.
- 85 Neil asjaoludel on asjaomase lepingu eesmärk üksnes teenuse saamine tasu eest, mistõttu ei ole selle suhtes kohaldatav selle direktiivi artikli 12 lõikes 4 ette nähtud erand (vt selle kohta 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Remondis, C-429/19, EU:C:2020:436, punktid 36–38).
- 86 Tingimusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kontrollib, nähtub Euroopa Kohtule esitatud teabest, et põhikohtuasja asjaoludel ei saa selle erandi alla kuuluda Igreteci osalemine Farciennes'i ökokvartali projekti elluviimise lepingus. Nimelt, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 69 ja 71 märkis, et kuigi Igreteci enese ülesannete täitmine kuulub SLSP Sambre & Biesme ja Farciennes'i valla vahelise koostöö raamidesse, mille eesmärk on neid aidata nende ühise Farciennes'i ökokvartali loomise projekti elluviimisel, ei tulene sellest, et sellises projektis osalemine oleks iseenesest Igreteci eesmärk.

- 87 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb kohtuasjas C-384/21 esitatud viiendale küsimusele vastata, et direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et selle direktiivi kohaldamisalast ei ole välja jäetud leping, millega antakse ühele hankijale üle avaliku teenuse osutamise ülesanded, mis asetuvad teiste hankijate vahelise koostöö raamistikku, kui niisuguste ülesannete täitmisel ei taotle üks hankija, kellele need ülesanded on delegeeritud, eesmärke, mida ta jagab teiste hankijatega, vaid piirdub sellega, et aitab kaasa nende eesmärkide saavutamisele, mille täitmiseks on ühiselt kohustatud ainult need teised hankijad.

Kohtukulud

- 88 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta artikli 12 lõikeid 3 ja 4**

tuleb tõlgendada nii, et

neil on vahetu õigusmõju avalik-õiguslike juriidiliste isikute vahelistes vaidlustes otselepingute sõlmimise üle, kui asjaomane liikmesriik on jätnud selle direktiivi tähtsaks riigisisesele õigusele üle võtmata.

- 2. Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 teise lõigu alapunkti i**

tuleb tõlgendada nii, et

selleks, et tuvastada, et hankija teostab lepingut täitva juriidilise isiku üle koos teiste hankijatega ühiselt kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle, ei ole selles sättes kehtestatud nõue, et hankija peab olema esindatud kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevates organites, täidetud üksnes seetõttu, et teda esindava juriidilise isiku nõukogusse kuulub teine hankija, kes on ühtlasi esimese hankija nõukogu liige.

- 3. Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 4**

tuleb tõlgendada nii, et

selle direktiivi kohaldamisalast ei ole välja jäetud leping, millega antakse ühele hankijale üle avaliku teenuse osutamise ülesanded, mis asetuvad teiste hankijate vahelise koostöö raamistikku, kui niisuguste ülesannete täitmisel ei taotle üks hankija, kellele need ülesanded on delegeeritud, eesmärke, mida ta jagab teiste hankijatega, vaid piirdub sellega, et aitab kaasa nende eesmärkide saavutamisele, mille täitmiseks on ühiselt kohustatud ainult need teised hankijad.

Allkirjad